

บทที่ 3

การศึกษาเปรียบเทียบ

แหล่งจิตรกรรมฝาผนังเรื่องชุดกัณฑ์ไตรปิฎกที่เลือกนำมาศึกษาเปรียบเทียบ :

วัดมกุฏกษัตริยารามราชวรวิหาร

จิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏภายในพระอุโบสถวัดมกุฏกษัตริยาราม จิตรกรได้เขียนแบ่งภาพออกเป็นตอน ๆ ได้แก่ภาพบนกรอบหน้าต่างขึ้นไปจนถึงเพดาน เขียนภาพประวัติของอัครสาวก 11 องค์ มีอักษراجริกบนแผ่นหินอ่อนเล่าเรื่องย่อติดไว้ได้กรอบหน้าต่าง ส่วนผนังที่อยู่ระหว่างช่องหน้าต่าง เขียนภาพประวัติของพระอัครสาวิก 9 องค์ มีอักษراجริกบนแผ่นหินอ่อนเล่าเรื่องย่อติดไว้ได้ภาพเช่นกัน บริเวณชอกประตู เป็นภาพจิตรกรรมเกี่ยวกับสิ่งที่จะพึงปฏิบัติเนื่องด้วยธรรมวินัย เช่น รูปสัตว์ที่มีเนื้อไม่ควรฉน รูปต้นไม้มีผลใหญ่ไม่ควรทำเป็นน้ำปานะ รูปพืชพันธุ์ไม้ที่เกิดจากข้อและเมล็ดเป็นต้น และบริเวณชอกหน้าต่างรูปแสดงชุดกัณฑ์ไตรปิฎก ก็มีอักษراجริกอยู่ภายในกรอบได้ภาพเช่นกัน¹

ประวัติวัดมกุฏกษัตริยารามราชวรวิหาร

วัดมกุฏกษัตริยาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 330 ในท้องที่แขวงบางขุนพรหม ด้านหน้าติดถนนกรุงเกษมซึ่งเลียบคลองผดุงกรุงเกษม

วัดมกุฏกษัตริยาราม สร้างขึ้นตามพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังขุดคลองผดุงกรุงเกษมเป็นคูพระนครชั้นนอก และสร้างวัดโสมนัสวิหาร เพื่ออุทิศพระราชทานแด่สมเด็จพระนางเจ้าโสมนัสวัฒนาวดีแล้วในปี พ.ศ. 2399 มีพระราชดำริว่า สมัยอยุธยาได้มีการสร้างวัดเรียงรายตามคูเมือง เช่น สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 3 (พระเจ้าบรมโกศ) ทรงสร้างวัดกุฎีดาวริมคูเมืองตรงข้ามกับวัดสมณโกฏิของพระมเหสี ด้วยเหตุนี้ จึงมีพระราชประสงค์สร้างวัดส่วนพระองค์คู่กับวัดโสมนัสวิหาร ณ ริมคลองผดุงกรุงเกษมทางเหนือ ใกล้กับป้อมหักกำลังคัศกร โปรดให้ซื้อที่ดินของราษฎรติดต่อกับเขตวัดโสมนัสวิหารสร้างพระอารามทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยาบรมมหารัษฎ์วิงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นแม่กองสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนราชสีหวิกรม เป็นนายช่าง พระยามหานุภาพเป็นนายงาน ในการก่อสร้างนั้น ท่านทั้งสามได้วางแผนผังวัดให้คล้ายกับวัดโสมนัสวิหาร เนื่องจากพื้นที่โดย

¹ ประวัติวัดมกุฏกษัตริยาราม ราชวรวิหาร (พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2511), 21- 23.

ส่วนใหญ่เป็นส่วนของราษฎร พระองค์จึงโปรดให้ซื้อที่ดินของราษฎรติดกับเขตวัดโสมนัสวิหารและทำการถมที่ เมื่อการปรับพื้นที่เรียบร้อยแล้ว จึงเริ่มก่อสร้างฐานพระวิหาร ฐานวิหารคด ฐานพระเจดีย์ และฐานพระอุโบสถ

ครั้นถึง พ.ศ. 2410 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จมาวางศิลาฤกษ์ ทรงเร่งรัดให้การก่อสร้างกุฏิเสนาสนะให้เสร็จทันเปิดก่อนวันเข้าพรรษา และเมื่อการก่อสร้างเสนาสนะเสร็จตามพระราชประสงค์ในปี พ.ศ. 2411 พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดในวันศุกร์ ขึ้น 7 ค่ำ เดือน 8 ปีมะโรง พ.ศ. 2411 โปรดให้นิมนต์พระจันทร์โคจรคุณ (จันทร์สี ยิ้ม) และพระภิกษุอีก 20 รูปจากวัดบวรนิเวศวิหาร มาประจำในพระอาราม โปรดพระราชทานนามว่า “ วัดมกุฏกษัตริยาราม “ แต่ชื่อวัดเป็นพระปรมาภิไธยของพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการมิกล้าจะกราบทูลออกชื่อวัด จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียกว่า “ วัดพระนามบัญญัติ “ แทน และสิ้นรัชกาลของพระองค์แล้ว จึงให้เรียกว่า “ วัดมกุฏกษัตริยาราม “ แต่ก็มี การเรียก “ วัดพระนามบัญญัติ “ ต่อมาถึง 22 ปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงประกาศให้เรียกว่า “ วัดมกุฏกษัตริยาราม “ ตามพระราชประสงค์ เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2433²

จิตรกรรมฝาผนังเรื่องชุดงิ้วตรัสตามภายในพระอุโบสถ วัดมกุฏกษัตริยารามราชวรวิหาร

จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมกุฏกษัตริยาราม มีลักษณะของจิตรกรรมไทยร่วมสมัยที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกปะปนอยู่³ ซึ่งเป็นจิตรกรรมที่สืบมาแต่ครั้งสมัยรัชกาลที่ 4 คือ ภาพเขียนมีความลึกใกล้ไกลตามหลักทฤษฎีทัศนียวิทยา (Perspective) ลักษณะภาพบุคคลมักจะเขียนภาพบุคคลรวมอยู่เป็นกลุ่ม ๆ ภาพสถาปัตยกรรมเป็นภาพอาคารแบบฝรั่งปะปน และภายในอาคารมีภาพกลุ่มบุคคลทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมกัน การเน้นกลุ่มภาพที่สำคัญของเรื่องด้วยสีสว่าง สดใส และปิดทอง⁴ มีเพียงวรรณคดีที่เปลี่ยนมาใช้สีที่สว่างสดใส ซึ่งเมื่อชมภาพแล้วทำให้รู้สึกไม่หม่นมัวหรือไม่เคร่งขรึมเหมือนดังภาพจิตรกรรมในสกุลช่างขรัวอินโข่ง

จิตรกรรมฝาผนังเรื่องชุดงิ้วตรัสตาม

จิตรกรรมฝาผนังเรื่องชุดงิ้วตรัสตามที่ปรากฏภายในพระอุโบสถอยู่บริเวณซอกหน้าต่างทั้งสองข้าง เนื้อหาของแต่ละชุดคั่นจะแบ่งออกเป็นสามช่องตามระดับความเคร่งครัด

²เรื่องเดียวกัน, 1-8.

³ สมชาติ มณีโชติ, จิตรกรรมไทย (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2529), 2.

⁴ น.ณ.ปากน้ำ[นามแฝง], วัดมหาพฤฒาราม (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2526), หน้าคำนำ.

ภาพจิตรกรรมที่ปรากฏจะเรียงลำดับตั้งแต่รูปองค์ที่ 1 – 13 โดยรูปองค์ที่ 1 เริ่มทางด้านซ้ายและรูปองค์ที่ 2 ทางด้านขวามือของช่องหน้าต่างที่ 1 ซึ่งอยู่ทางด้านซ้ายขององค์พระประธาน และภาพรูปองค์ต่อมาจะเรียงลำดับเช่นนี้เวียนไปจนจบทางด้านซ้ายของช่องหน้าต่างหมายเลข 8 (แผนผังที่ 2)

รูปองค์ที่ 1 ปิงสุกลึงค์รูปองค์ (ช่องที่ 1 ด้านซ้าย รูปที่ 22)

ภาพโดยรวมของผนังด้านนี้จะพบว่า ขอบบนของแต่ละภาพเป็นแนวท้องฟ้าซึ่งมีระดับสีเข้มในช่องบนสุดและไล่ระดับมาจนสีฟ้าสว่างในช่องกลางและช่องล่าง ในส่วนของภาพต้นไม้ก็จะวาดภาพต้นไม้สูงใหญ่ทั้งสามภาพ ละภาพช่วงล่างเป็นภาพพระภิกษุแสดงอาการรับผ้าจิตรกรยังคงนำหลักทฤษฎีทัศนียภาพวาดลงในภาพช่องกลางโดยเราจะเห็นแนวต้นไม้สูงใหญ่อยู่ห่างไกลออกไปเป็นจุดสายตา ซึ่งทำให้ภาพพระภิกษุที่ยืนรับผ้าจากต้นไม้ดูใหญ่ขึ้น ในส่วนของวรรณสินธุ์ ภาพโดยรวมค่อนข้างสว่างกว่าภาพในสกุลช่างขรัวอินโข่ง^๑

ภาพในด้านนี้จะกล่าวถึงชนิดของผ้าที่นำมาใช้เป็นจีวร จัดแบ่งออกเป็นสามระดับ ระดับแรกอย่างอุกฤษ พระภิกษุจะนำผ้ามาจากป่าช้าหรือจากผ้าเปื้อนฝุ่น ระดับที่สองอย่างมีฉิมหรืออย่างกลาง ซึ่งภาพได้ถูกแบ่งออกเป็นสองช่อง คือช่องกลางผ้าที่มีผู้มีจิตรศรืหรือนามาวางทิ้งไว้และคาดว่าพระภิกษุจักถือเอาผ้านั้นนำไปใช้ ผ้าที่ได้จากผู้มีจิตรศรืหรือนามาวางให้แทบเท่า เป็นต้น

รูปองค์ที่ 2 เตจิวรีกัณฐรูปองค์ (ช่องที่ 1 ด้านขวา รูปที่ 23)

แนวขอบบนของทั้งสามช่องเป็นเส้นขอบฟ้า ในช่องกลางภาพมีอาคารเรือนไทยภายนอกอาคารมีพระภิกษุแสดงอาการกำลังข้อมผ้าเอง เป็นการปฏิบัติอย่างอุกฤษ ตามรูปองค์ข้อนี้ และในช่องกลางและช่องล่างเป็นการปฏิบัติอย่างกลางคือ การอาศัยให้วรวานให้พระภิกษุรูปอื่นช่วยในการข้อมหรือข้อมผ้าจีวรมาใช้ การใช้สีในภาพค่อนข้างสว่าง ยังคงมีจุดนำสายตาอยู่ที่แนวขอบฟ้า และการวาดภาพต้นไม้ใหญ่จนเต็มพื้นที่

รูปองค์ที่ 3 ปิณฑปาติกัณฐรูปองค์ (ช่องที่ 2 ด้านซ้าย รูปที่ 24)

ลักษณะโดยรวมของภาพนั้น ยังคงมีภาพต้นไม้ใหญ่เต็มพื้นที่ ท่วมกลางไม้ใหญ่ปรากฏพระภิกษุออกมารับบิณฑบาตในช่องบนสุดซึ่งเป็นการปฏิบัติอย่างอุกฤษ ในช่องกลางและ

^๑น.ณปากน้ำ[นามแฝง], จิตรกรรมแบบสากล สกุลช่างขรัวอินโข่ง (กรุงเทพฯ : อักษรสัมพันธ์, 2522), 15-17.

ช่องล่างนั้น พระภิกษุนั่งอยู่ภายในอาศรมมีชาวบ้านนำอาหารมาถวายให้จัดว่าเป็นการปฏิบัติอย่างกลาง การใช้สียังคงใช้สีที่สว่างสดใส

ชุดครั้งที่ 4 สถาปนาจาริกงคชุดครั้งที่ 2 (ช่องที่ 2 ด้านขวา รูปที่ 25)

ภาพทั้งสามช่องประกอบด้วยภาพพระภิกษุออกมารับบิณฑบาตตามลำดับบ้าน แม้ระหว่างทางจะมีผู้ถวายอาหารก็ควรรับไว้ การเขียนภาพต้นไม้ใหญ่และแนวท้องฟ้ายังคงมีอยู่ในภาพ โทนสีในภาพดูสลับดังแสงยามเช้า

ชุดครั้งที่ 5 เอกาสนิกงคชุดครั้งที่ 3 (ช่องที่ 3 ด้านซ้าย รูปที่ 26)

ชุดครั้งนี้เป็นเรื่องการนั่งฉันเป็นที่ของสมณ เพื่อเป็นการสำรวมในการนั่งฉัน ซึ่งภาพทั้งสามยังคงมีต้นไม้สูงใหญ่และแนวขอบฟ้า การรับอาหารของสมณผู้ถืออย่างสูงหรืออย่างอุกฤษจะรับเพียงครั้งเดียวเมื่อนั่งลงและเริ่มฉัน หากรับอาหารอีกขณะฉันก็เป็นการถืออย่างกลาง

ชุดครั้งที่ 6 ปัตตปณทกงคชุดครั้งที่ 3 (ช่องที่ 3 ด้านขวาช่องบน รูปที่ 27)

ภาพชุดครั้งนี้จะมีเพียงช่องเดียวคือช่องบนสุด อักษรที่จารึกไว้ค่อนข้างเลือนลาง แต่ก็ยังพอจับใจความได้บ้างเพียง “ปัตตปณทกงคชุดครั้งที่ ๖” ซึ่งเป็นภาพสมณนั่งภายในอาศรมกำลังฉันอาหารในบาตร รอบตัวอาคารปกคลุมด้วยต้นไม้ใหญ่ ลักษณะการใช้สีที่สว่างสดใส

ชุดครั้งที่ 7 ขลุปปัจฉาภัตติกงคชุดครั้งที่ 3 (ช่องที่ 3 ด้านขวาช่องกลาง รูปที่ 27)

ภาพชุดครั้งนี้มีเพียงช่องกลาง ช่องเดียวเช่นกัน ลักษณะโดยรวมของภาพมีส่วนคล้ายคลึงกับภาพช่องบน จะต่างกันที่เนื้อหาของภาพที่เมื่อสมณฉันอาหารแล้วจะไม่รับอาหารใด ๆ อีกเลย โทนสีของภาพยังคงใช้สีสว่างเช่นเคย

ชุดครั้งที่ 8 อารัญญกงคชุดครั้งที่ 3 (ช่องที่ 3 ด้านขวาช่องล่าง รูปที่ 27)

ภาพชุดครั้งนี้อยู่ในส่วนล่างสุดของช่องหน้าต่างด้านนี้ ภาพพระภิกษุนั่งสมาธิได้ต้นไม้ใหญ่ซึ่งอยู่ห่างไกลจากหมู่บ้าน แนวขอบท้องฟ้าและภูเขาปรากฏในภาพซึ่งดูห่างไกลออกไป

ชุดครั้งที่ 9 รุกขมูลิกังคชุดครั้งที่ 4 ด้านซ้าย รูปที่ 28)

ภาพทั้งสามแสดงให้เห็นการปฏิบัติชุดครั้งที่ ๑ อย่างถูกต้องคือสมณควรแผ้วกวาดพื้นที่โดยใช้เท้ากวาดใบไม้และหยากเหี่ยวเอง หากเป็นการปฏิบัติอย่างกลางก็อาจใช้ผู้อื่นทำให้ โทนสีในค่อนข้างเขียวคล้ำ และช่องล่างสุดมีภาพหมู่อาคารแทรกด้วยใบไม้

ชุดครั้งที่ 10 อัปภอกาลิกังคชุดครั้งที่ 4 ด้านขวา รูปที่ 29)

ภาพทั้งสามแสดงให้เห็นสมณนั่งปฏิบัติธรรมอยู่กลางแจ้ง ซึ่งอาจจะเป็นการอาศัยเงาใต้ต้นไม้ เงาภูเขา เงาเรือนแต่มิได้เข้าภายในอาคารเพื่อปฏิบัติธรรม โทนสีของภาพจึงดูสลับ สีไม่สว่างมากนัก

ชุดครั้งที่ 11 โสทานิกังคชุดครั้งที่ 5 ด้านซ้าย รูปที่ 30)

โทนสีของทั้งสามภาพค่อนข้างจะมีครีမ်ซึ่งเข้ากับชุดครั้งที่ ๑ นี้ที่เกี่ยวกับการเจริญมรณานุสติ การกระทำเช่นนี้ทำให้เป็นผู้ไม่ประมาทในชีวิต ไม่หลงไหลตัวเอง และหาทางพ้นทุกข์โดยทางที่ถูกที่ควร

ชุดครั้งที่ 12 ยถาสัตติกังคชุดครั้งที่ 5 ด้านขวา รูปที่ 31)

กล่าวถึงการไม่ยึดติดในที่นี้และความรับผิดชอบต่อสถานที่นั้น ภาพทั้งสามจะประกอบไปด้วยอาคารซึ่งอยู่ท่ามกลางแมกไม้ แนวขอบฟ้าอยู่เบื้องบน

ชุดครั้งที่ 13 เนตฺตชกัณคชุดครั้งที่ 8 ด้านซ้าย รูปที่ 32)

ภาพอาคารอยู่ท่ามกลางแมกไม้ในภาพทั้งสาม ภายในอาคารมีพระภิกษุหนึ่งประจำอยู่ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติในชุดครั้งที่ ๑ การใช้โทนสีสดใส ดูสว่างและสบายตา

ประเด็นเปรียบเทียบ : วัดมหาพฤฒารามวรวิหารกับวัดมกุฏกษัตริยาราม

จิตรกรรมฝาผนังเรื่องชุดควัตรสิบสามที่ปรากฏภายในพระอุโบสถวัดมหาพฤฒารามและวัดมกุฏกษัตริยารามแม้จะมีเนื้อหาที่มาจากคัมภีร์วิสุทธิมรรค แต่เมื่อลงในเนื้อหารายละเอียดของภาพจะพบว่ามีส่วนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันและมีบางส่วนที่แตกต่างกัน ทั้งในการจัดวางภาพ วรรณศิลป์ ทิวทัศน์ที่ปรากฏภายในภาพ สภาพสังคม

ตำแหน่งที่ตั้งของภาพ

ดังได้กล่าวไว้ในช่วงแรกว่า จิตรกรรมฝาผนังเรื่องชุดงิ้วไตรสิบสามภายในพระอุโบสถวัดมหาพฤฒาราม พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระประสงค์ให้วาดขึ้นเพื่อเป็นการยกย่องพระอิทธิฤทธิ์ เป็นสมณผู้ปฏิบัติชุดงิ้วไตรสิบสามได้อย่างครบถ้วนและเคร่งครัดมาโดยตลอดขณะอยู่ในเพศบรรพชิต จิตรกรรมที่ปรากฏจึงมีความครบถ้วนตามคัมภีร์วิสุทธิมรรค อีกทั้งตำแหน่งของภาพที่ปรากฏนั้น เมื่อใครได้เข้าชมก็จะเห็นได้โดยง่าย เนื่องด้วยภาพอยู่บริเวณผนังช่องระหว่างหน้าต่างซึ่งเห็นได้อย่างง่ายดาย อีกทั้งเป็นภาพค่อนข้างใหญ่และเนื้อหาของภาพโดยส่วนใหญ่ก็เป็นไปตามคัมภีร์วิสุทธิมรรค ในขณะที่จิตรกรรมฝาผนังเรื่องเดียวกันนี้ปรากฏที่วัดมกุฏกษัตริยาราม ถึงแม้ว่าจะมีการก่อสร้างฐานพระวิหาร ฐานวิหารคด ฐานพระเจดีย์ และฐานพระอุโบสถ จะอยู่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็จริง แต่การก่อสร้างมาสำเร็จในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว⁶ ตำแหน่งของภาพกลับปรากฏในบริเวณที่ได้รับความสนใจน้อยที่สุด เพราะบริเวณผนังช่องระหว่างหน้าต่างนั้น จิตรกรได้วาดภาพประวัติอัครสาวิก 9 องค์และวาดภาพจิตรกรรมเรื่องชุดงิ้วไตรสิบสามไว้อยู่บริเวณซอกของช่องหน้าต่าง แสดงให้เห็นว่าจิตรกรในสมัยรัชกาลที่ 5 ให้ความสำคัญต่อประวัติของอัครสาวิกและอัครสาวิกมากกว่าคุณค่าของเรื่องชุดงิ้วไตรสิบสาม อีกทั้งบางข้อชุดงิ้วก็มีภาพเพียงช่องเดียวจิตรกรมิได้วาดครบทั้งสามช่องสามระดับดังเช่นที่เคยปรากฏ เช่น ชุดงิ้วข้อที่ 6 ปัตตปิณฑิกังคะ ข้อที่ 7 ขลุปีจนาภัตติกังคะ และข้อที่ 8 อารัญญิกังคะในข้อชุดงิ้วนี้ไม่มีข้อความได้ภาพ เมื่อพิจารณาภาพสมณนั่งสำรวมกายสมาธิได้เด่นไม่ใหญ่ก็จะพบว่าเป็นการปฏิบัติตามข้อชุดงิ้วนี้ ซึ่งอาจแสดงถึงความเคร่งครัดในพระพุทธศาสนาในแง่ของการปฏิบัติตามคัมภีร์พระวิสุทธิมรรคได้ลดลงตามกาลเวลา มิได้เข้มข้นหรือเคร่งครัดเหมือนเมื่อครั้งพระอิทธิฤทธิ์ได้ปฏิบัติมา

สีที่ใช้

วรรณสีที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังเรื่องชุดงิ้วไตรสิบสามภายในพระอุโบสถวัดมหาพฤฒารามโดยส่วนใหญ่ใช้โทนสีในโทนเดียวกับภาพวาดของขรัวอินโข่ง จิตรกรคู่พระบารมีพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้แก่ ภาพโดยส่วนใหญ่จะใช้วรรณสีคราม ในบางครั้งสีจะเข้มมากจนเกือบดำ ซึ่งสีเหล่านี้จะทำให้ผู้ชมภาพรู้สึกหดหู่และดูค่อนข้างน่ากลัว มากกว่าจะ

⁶ประวัติวัดมกุฏกษัตริยาราม ราชวรวิหารพระอารามหลวง อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร.

(พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2511), 13.

แสดงความปิติยินดี อาจเพราะอยู่ในช่วงของการปฏิรูปพระพุทธศาสนาเป็นแบบธรรมยุติกนิกาย ซึ่งเคร่งในพระวินัย ทำให้วงการศาสนามีความตึงเครียดและเศร้าหมอง ความกดดันต่าง ๆ จึงแสดงออกทางผลงานจิตรกรรม กาลเวลาล่วงมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แรงกดดันต่าง ๆ ทางด้านการปฏิรูปพระพุทธศาสนาได้ผ่อนคลายลง ผลงานของจิตรกรที่ปรากฏก็คลายตัวลงเช่นกัน ดังจะพบได้จากวรรณคดีภายในพระอุโบสถวัดมกุฏกษัตริยาราม ภาพโดยส่วนใหญ่จะใช้สีที่สว่างสดใสมากขึ้น มีผลให้ผู้ชมรู้สึกถึงความผ่อนคลายและทำให้ดูมีชีวิตชีวาเพิ่มขึ้น ถึงแม้จะเป็นภาพที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตนของพระภิกษุซึ่งต้องเคร่งครัดในพระวินัยปฏิบัติ แต่กระนั้นก็ได้ผู้ชมทำให้รู้สึกเคร่งเครียดตาม

สภาพโดยทั่วไปที่ปรากฏภายในภาพ

สภาพโดยทั่วไปที่ปรากฏภายในภาพที่วัดมหาพฤฒารามและวัดมกุฏกษัตริยาราม ทั้งสองแห่งนั้นมีโครงสร้างที่คล้ายคลึงกันคือ การใช้พื้นที่ในภาพถูกใช้ประโยชน์จนเต็มพื้นที่โดยการวาดภาพทิวเขา ต้นไม้และภาพสถาปัตยกรรมต่าง ๆ โดยจะพบว่าจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาพฤฒารามมีอาคารแบบตะวันตกและบ้านเรือนไทยปะปนกันอยู่อย่างมาก ในขณะที่จิตรกรรมภายในพระอุโบสถวัดมกุฏกษัตริยารามกลับพบอาคารแบบตะวันตกได้น้อย อันเนื่องมาจากภาพจิตรกรรมเรื่องรูดงควัตรสิบสามอยู่ในบริเวณพื้นที่จำกัดและจิตรกรคงเล็งเห็นข้อจำกัดนี้จึงวาดเพียงสาระสำคัญของข้อรูดงควัตรนั้น จะมีเพียงอาคารโถงที่พอจะแสดงให้เห็นว่าเป็นศาสนสถาน เช่น กุฏิสงฆ์หรืออาคารภายในบริเวณวัด อีกทั้งในส่วนของต้นไม้จิตรกรมักจะวาดภาพต้นไม้ใหญ่ ซึ่งทำให้ภาพดูร่มรื่น เย็นสบายตาและแสดงให้เห็นถึงสภาพบ้านเมืองในยุคหนึ่งที่ยังคงมีต้นไม้ใหญ่อยู่อย่างมากมาย และอีกสิ่งหนึ่งซึ่งอาจจะบ่งบอกได้ว่าจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาพฤฒารามเขียนขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นั่นก็คือภาพเจดีย์ทรงลังกาหรือเจดีย์ทรงระฆัง ซึ่งจะพบค่อนข้างมากภายในภาพวาดในยุคสมัยของพระองค์ท่านนั้น

สภาพสังคม

สภาพสังคมและวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ปรากฏบนภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดมหาพฤฒารามแสดงให้เห็นว่า บ้านเมืองมีความสุข ผู้คนมีความสุขใจ ทำบุญทำทานโดยจะออกมาใส่บาตรแด่พระภิกษุบริเวณหน้าบ้านตนเอง หรือไม่ก็ไปวัดเพื่อถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุ ในขณะที่ภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องรูดงควัตรสิบสามที่วัดมกุฏกษัตริยารามไม่สามารถแสดงให้เห็น

เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวบ้าน เนื่องด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ จึงมีเพียงภาพข้อปฏิบัติที่สำคัญของข้อ
รุดงค์เท่านั้น

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์